

LBRIS

We know
books

Mihaela Tofan

Crina Mihaela Verga

Drept Instituțional al Uniunii Europene

Editura C.H. Beck
București 2023

Cuprins

Abrevieri.....	XI
Cuvânt-înainte	XIII
Introducere.....	XV
I. Scurt istoric al apariției și evoluției Comunităților Europene și Uniunii Europene	1
§1. Premisele apariției Comunităților Europene și evoluția acestora	1
§2. Cronologia principalelor momente în evoluția construcției Uniunii Europene.....	11
§3. Uniunea Europeană, forma completă de integrare comunitară	17
§4. Extinderea Comunităților Europene și a Uniunii Europene.....	21
4.1. Noțiunea de extindere a Comunităților și a Uniunii Europene	21
4.2. Evoluția cadrului normativ privind criteriile extinderii Uniunii Europene.....	24
4.3. Etapele extinderii Uniunii Europene.....	27
Teste de autocontrol și întrebări de verificare.....	30
II. Negocierile multilaterale și bilaterale cu și în cadrul Uniunii Europene	32
§1. Considerații generale privind negocierile multilaterale și bilaterale	32
§2. Specificul negocierilor în cadrul Uniunii Europene.....	35
§3. Realizarea propriu-zisă a negocierilor dintre Uniunea Europeană și statele candidate la aderare.....	36
§4. Negocierile de aderare a României la Uniunea Europeană.....	41
§5. Tratatul de aderare a României la Uniunea Europeană.....	46
5.1. Aspecte generale	46
5.2. Specificul Tratatului de aderare a României la Uniunea Europeană.....	47
5.3. Structura Tratatului de aderare.....	48
Teste de autocontrol și întrebări de verificare.....	54
III. Izvoarele primare ale dreptului Uniunii Europene.....	55
§1. Tratatul constitutiv.....	57
1.1. Prezentarea tratatelor constitutive.....	57
1.2. Autonomia Tratatelor comunitare.....	62
1.3. Structura tratatelor constitutive.....	63
1.4. Autoritatea tratatelor constitutive.....	65
1.5. Durata tratatelor constitutive.....	66
1.6. Sfera de aplicare teritorială a tratatelor constitutive	67
§2. Tratatul modificator	68

§3. Tratatul de aderare la Comunitățile Europene și la Uniunea Europeană	92
§4. Acordurile internaționale	92
§5. Legislația consolidată.....	94
Teste de autocontrol și întrebări de verificare.....	94
IV. Izvoarele derivate ale dreptului Uniunii Europene	96
§1. Regimul juridic al surselor de drept derivat ale UE prevăzute de Tratat.....	97
§2. Regulamentul	102
2.1. Regimul juridic al regulamentului, act normativ derivat al dreptului UE.....	102
2.2. Regulamentul general privind protecția datelor cu caracter personal (GDPR).....	104
§3. Directiva.....	113
3.1. Regimul juridic al directivei, act normativ derivat al dreptului UE.....	113
3.2. Directiva privind asigurarea unui nivel minim de impozitare a companiilor	115
§4. Decizia	116
4.1. Regimul juridic al deciziei, act normativ derivat al dreptului UE	116
§5. Alte categorii de acte juridice emise de instituții sau organisme europene.....	118
Teste de autocontrol și întrebări de verificare.....	121
V. Principiile dreptului Uniunii Europene	122
§1. Principiile rezultate din dispozițiile Tratatelor – surse de drept primar al Uniunii Europene	123
1.1. Principiul specializării Comunităților Europene/Uniunii Europene	124
1.2. Principiul subsidiarității	129
1.3. Principiul proporționalității.....	132
1.4. Principiul cooperării loiale.....	133
1.5. Principiul egalității de tratament față de cetățenii europeni.....	134
1.6. Principiul democrației reprezentative	134
1.7. Principiul deschiderii și transparenței activităților Uniunii.....	134
1.8. Principiul contribuției active a parlamentelor naționale la buna funcționare a Uniunii	137
1.9. Principiile bunești financiare	137
1.10. Principiul unității instituționale.....	138
1.11. Principiul nediscriminării.....	139
1.12. Principiul statului de drept	139
§2. Drepturile fundamentale ale omului, privite ca principii de drept	141
§3. Principiile care guvernează relația dreptul Uniunii Europene - dreptul statelor membre	142
3.1. Principiul aplicării imediate a dreptului Uniunii Europene	142
3.2. Principiul efectului direct al dreptului Uniunii Europene	144
3.3. Principiul priorității aplicării dreptului Uniunii Europene	146
Teste de autocontrol și întrebări de verificare.....	154

VI. Parlamentul European.....	156
§1. Cadrul juridic al înființării și funcționării Parlamentului European.....	156
§2. Constituirea Parlamentului European	164
§3. Mandatul europarlamentarilor.....	167
3.1. Natura și durata mandatului	167
3.2. Cauze de încetare a mandatului	167
3.3. Protecția mandatului	168
§4. Organizarea Parlamentului European	171
4.1. Președintele Parlamentului.....	172
4.2. Organismele politice ale Parlamentului	172
4.3. Grupurile politice ale Parlamentului	173
4.4. Comisiile și delegațiile Parlamentului	175
§5. Funcționarea Parlamentului European	176
§6. Atribuțiile Parlamentului European	177
6.1. Scurt istoric privind evoluția rolului conferit Parlamentului European.....	177
6.2. Competențele Parlamentului European.....	179
§7. Rolul Parlamentului European în raporturile sale cu parlamentele naționale.....	186
§8. Rolul Parlamentului European în raporturile sale cu cetățenii europeni	187
Teste de autocontrol și întrebări de verificare.....	188
VII. Consiliul.....	190
§1. Noțiuni și delimitări conceptuale.....	190
§2. Cadrul juridic al înființării și activității desfășurate de Consiliu.....	191
§3. Structura organizatorică a Consiliului.....	199
§4. Funcționarea Consiliului	204
§5. Atribuțiile Consiliului	209
Teste de autocontrol și întrebări de verificare.....	212
VIII. Comisia Europeană	214
§1. Apariție și evoluție	214
§2. Cadrul juridic al înființării și funcționării Comisiei Europene	215
§3. Statutul juridic al comisarilor.....	224
§4. Organizare și funcționare	226
§5. Competențele/atribuțiile Comisiei Europene	229
5.1. Atribuții executive	229
5.2. Atribuții legislative	230
5.3. Comisia este „gardianul” respectării întregii legislații a Uniunii Europene	233
5.4. Comisia reprezintă Uniunea Europeană pe plan internațional	236
Teste de autocontrol și întrebări de verificare.....	236
IX. Consiliul European.....	238
§1. Noțiuni și istoric	238
§2. Cadrul juridic al înființării și funcționării Consiliului European	239
§3. Organizare și funcționare	247

§4. Atribuțiile Consiliului European.....	249
Teste de autocontrol și întrebări de verificare.....	257
X. Organe judecătorești în structura instituțională a Uniunii Europene	258
§1. Noțiune și apariție.....	258
§2. Cadrul juridic al înființării, organizării și funcționării CJUE	259
§3. Considerații generale privind Curtea de Justiție a Uniunii Europene (CJUE).....	265
§4. Curtea de Justiție a Uniunii Europene.....	266
4.1. Structură, organizare și funcționare	266
4.2. Competența CJUE.....	272
4.3. Jurisprudența relevantă a CJUE	275
4.4. Desfășurarea activității CJUE în contextul pandemiei COVID-19	278
§5. Tribunalul (denumit anterior Tribunalul de Primă Instanță).....	280
5.1. Structură, organizare, funcționare.....	280
5.2. Competența Tribunalului	281
5.3. Jurisprudența relevantă a Tribunalului.....	282
§6. Tribunalul Funcției Publice.....	286
6.1. Structură, organizare și funcționare	286
6.2. Competența Tribunalului Funcției Publice	287
6.3. Jurisprudența relevantă a Tribunalului Funcției Publice.....	287
Teste de autocontrol și întrebări de verificare.....	291
XI. Curtea de Conturi a Uniunii Europene	293
§1. Apariția și evoluția activității Curții Europene de Conturi.....	293
§2. Cadrul juridic în vigoare privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi a Uniunii Europene	295
§3. Structura organizatorică și personalul Curții de Conturi a Uniunii Europene	303
§4. Organizare și funcționare	304
§5. Atribuții.....	306
Teste de autocontrol și întrebări de verificare.....	310
XII. Banca Centrală Europeană.....	311
§1. Scurt istoric privind apariția Băncii Centrale Europene.....	311
§2. Cadrul juridic privind înființarea și funcționarea BCE	312
§3. Constituire și organizare	316
§4. Funcționare	319
§5. Statutul membrilor BCE.....	320
§6. Funcțiile îndeplinite de BCE în cadrul instituțional al UE.....	322
6.1. Funcția monetară.....	322
6.2. Funcția de supraveghere	323
6.3. Funcțiile consultative	323
6.4. Acordarea de asistență financiară	324
6.5. Culegerea de informații statistice.....	324

6.6. Operațiunile de piață monetară și de credit.....	325
6.7. Atribuții ale BCE pentru state membre care fac obiectul unei derogări.....	325
6.8. Interdicții în exercitarea funcțiilor BCE.....	326
§7. Obligații ale statelor membre în domeniul politicii monetare.....	326
7.1. Evitarea deficitelor publice excesive de către statele membre.....	326
7.2. Compatibilitatea legislației naționale cu dreptul UE din domeniul politicii monetare	327
7.3. Îndeplinirea obligațiilor pentru realizarea uniunii economice și monetare de către statele care nu au aderat la moneda euro.....	327
7.4. Obligația constituirii de rezerve minime obligatorii la BCE și la băncile centrale naționale	328
§8. Controlul exercitat de Parlamentul European asupra BCE	328
§9. Controlul exercitat de Curtea de Justiție asupra BCE	329
Teste de autocontrol și întrebări de verificare.....	330

XIII. Banca Europeană de Investiții 333

§1. Apariția și evoluția Băncii Europene de Investiții	333
§2. Cadru juridic	334
§3. Organizare și funcționare	337
§4. Principalele atribuții ale BEI în cadrul sistemului instituțional al UE	339
§5. Fondul European de Investiții (FEI)	342
Teste de autocontrol și întrebări de verificare.....	343

XIV. Comitetul Economic și Social 345

§1. Apariție și evoluție	345
§2. Cadru juridic	346
§3. Constituire și mandat	353
§4. Organizare și funcționare	357
§5. Atribuții și acte adoptate	358
§6. Colaborarea CESE cu instituții și organe ale UE.....	361
§7. Colaborarea CESE cu organisme similare naționale și internaționale	362
Teste de autocontrol și întrebări de verificare.....	363

XV. Comitetul Regiunilor 365

§1. Apariție și evoluție.....	365
§2. Cadru juridic	366
§3. Constituire și mandat	374
3.1. Constituirea CoR.....	374
3.2. Mandatul membrilor CoR.....	375
§4. Organizare și funcționare	377
§5. Atribuții și acte juridice elaborate.....	379
Teste de autocontrol și întrebări de verificare.....	384

XVI. Ombudsmanul European (Mediatorul European)..... 385

§1. Scurt istoric privind Ombudsmanul European	385
§2. Cadru juridic	386

§3. Constituire și mandat	393
§4. Organizarea și funcționarea instituției Mediatorului European	393
§5. Statutul juridic al Ombudsmanului European	394
§6. Atribuțiile Ombudsmanului European	397
6.1. Protecția drepturilor cetățenilor și rezidenților din Uniunea Europeană.....	398
6.2. Asigurarea transparenței în activitatea administrației Uniunii Europene	400
6.3. Participarea la asigurarea respectării ordinii juridice a Uniunii Europene	401
§7. Raporturile Ombudsmanului European cu alte instituții sau organe ale UE	401
7.1. Raporturile Ombudsmanului European cu Parlamentul European	401
7.2. Raporturile Ombudsmanului European cu Curtea de Justiție din cadrul Uniunii Europene	402
7.3. Colaborarea Ombudsmanului European cu autoritățile publice similare din statele membre	403
Teste de autocontrol și întrebări de verificare.....	405
Bibliografie.....	407

I. Scurt istoric al apariției și evoluției Comunităților Europene și Uniunii Europene

Obiective de învățare

După studiul acestei Unități de învățare veți reuși:

- să cunoașteți evoluția istorică a Comunităților Europene și a Uniunii Europene;
- să înțelegeți mecanismele juridice de înființare și funcționare a Uniunii Europene;
- să înțelegeți complexitatea relațiilor dintre statele participante la acest proiect de cooperare de mare anvergură.

Unitatea de studiu abordează, mai întâi, premisele apariției Comunităților Europene; sunt prezentate, apoi, principalele momente ale evoluției Comunităților Europene și Uniunii Europene până la stadiul actual de integrare. Se examinează, în continuare, capacitatea juridică internațională a Uniunii Europene. În final, se analizează extinderea sa.

§1. Premisele apariției Comunităților Europene și evoluția acestora

În această secțiune vom desprinde, din evenimentele istorice încărcate de detalii particulare inedite¹, câteva repere semnificative și contextul de ansamblu în care s-a dezvoltat colaborarea între statele din continentul european, pentru a avea o imagine generală acurată privind crearea Comunităților Europene. Vom pune accent, apoi, pe determinarea momentelor importante în evoluția acestora, cu scopul de a înțelege, cât mai obiectiv și mai clar, constituirea ulterioară a Uniunii Europene, sensul în care a evoluat, precum și modul în care s-au creionat direcțiile de acțiune ale acesteia.

Din punct de vedere etimologic, nu se cunoaște, în mod exact, de unde a provenit termenul *Europa*; în secolul al VI-lea î.Hr., geograful ionian Anaximandru din Milet a realizat, pentru prima dată, o împărțire a pământului în două continente, Europa și Asia, diviziune care s-a păstrat în Evul mediu timpuriu și în Imperiul Bizantin, deși geografii recunoscuseră ulterior și un al treilea continent, Libya (Africa). În același

¹ Christopher Lord a reținut, în lucrarea UK și formarea nucleului european – de la 1950 la BREXIT, publicată în *Addleton Academic Publishers (ed.)*, Geopolitics, History and International Relations, vol. nr. 10/2018, p. 46-78, că Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord nu a putut să dea curs invitației de a participa la Tratatul CECO, deoarece acesta venea în contradicție cu statutul său insular. Un deceniu mai târziu, Marea Britanie și-a pus problema accesului la Comunitate prin procedura de aderare, deși nimic nu s-a schimbat, cu adevărat, în regimul de stat insular.

sens, autori greci din antichitate au făcut referire la războaiele greco-persane din secolul V î.Hr. care au reprezentat, de fapt, bătălii dintre cele două continente menționate mai sus, dintre două civilizații antagonice, Europa fiind guvernată de principiul libertății, iar Asia de cel al despotismului, al sclaviei. De asemenea, istoricul Diodor din Sicilia, în secolul I î.Hr., a relatat despre războiul din Troia ca fiind un conflict între cele două spații geografice amintite. Denumirea de *Europa* a fost menționată ulterior și de autorii latini, în operele lor¹.

Europa orientală și cea occidentală sunt moștenitoare ale vechiului Imperiu Bizantin, bazat pe tradiții și obiceiuri comune, în cadrul căruia cele două religii – catolică și ortodoxă – au jucat un rol central în consolidarea relațiilor dintre națiunile existente. De aceea, potrivit unei opinii, ideea de Europa a precedat-o pe cea de națiune².

În același sens, s-a subliniat, pe bună dreptate, în urma unei laborioase incursiuni în istorie, că principiul libertății, îngrădit doar de legile morale, consacrat în întreaga cultură și civilizație greacă, știința juridică dezvoltată de romani (care au pus bazele dreptului internațional public), precum și creștinismul sunt, toate dimpreună și în proporții care nu pot fi identificate cu strictete și nici nu fac obiectul cercetării noastre, elemente definitorii, care au creat Europa³.

Europa a fost descrisă, pe larg și în mod semnificativ, de mulți autori din perioada Renașterii și din Secolul Luminilor, autori ce au avut, astfel, o influență importantă asupra evoluției ulterioare a spațiului european. Ideea păcii eterne a fost, în mod constant, evidențiată ca fiind soluția pentru permanentele conflicte armate, care s-au desfășurat, în Europa, între diferite state. În acest sens, în secolul al XV-lea, regele Boemiei, George Podiebard a elaborat un proiect de constituire a unei federații împreună cu regele Franței, Ludovic al XI-lea și consiliul Veneției, pentru a face față pericolului otoman. Interesele divergente ale liderilor din acele timpuri au dus la eșecul unei astfel de propuneri avangardiste, însă demersul lor demonstrează că ideea unei unități de acțiune între statele de pe continentul european este prezentă constant de-a lungul evoluției istorice a popoarelor din acest areal geografic.

În aceeași ordine de idei, principalul ministru al regelui Henric al IV-lea, Sully, a elaborat, în memoriile sale, așa-numitul *Mare Proiect (Le Grand Projet)*⁴, în care Europa era reconfigurată din punct de vedere teritorial, fiind guvernată de o confederație, ce reunea monarhii sau principate ereditare (papalitatea, Imperiul, Ungaria, Boemia, Veneția, Franța, Spania, Marea Britanie, Danemarca, Suedia, Norvegia, Lombardia), precum și trei republici (Elveția, Veneția și Italia). Această alianță de state urma să fie condusă de instituții permanente, precum un mare Consiliu (denumit Consiliul Europei) și consilii regionale⁵.

Inspirat de proiectul mai sus citat, abatele Charles Castel de Saint-Pierre a elaborat un tratat, intitulat *Projet de paix perpétuelle* (1713, 1717), în care a propus

¹ Gh. Ceaușescu, *Nașterea și configurarea Europei*, Ed. Corint, București, 2004, p. 16-23.

² R.H. Radu, *Manual de drept al Uniunii Europene*, Ed. Hamangiu, București, 2022, p. 2.

³ Gh. Ceaușescu, op. cit., p. 57-64.

⁴ C. Hen, J. Leonard, *Uniunea Europeană*, ed. a 10-a, Ed. C.N.I. Coresi S.A., București, 2003, p. 13.

⁵ B. Kriegel, *Le grand dessein d'Henri IV*, în *La revue de la Bibliothèque nationale et universitaire de Strasbourg* no. 16/2017, p. 49-50.

crearea unei alianțe a statelor europene, care să pună capăt, prin conciliere și arbitraj, unui război ofensiv între ele. Rousseau, care și-a luat sarcina publicării proiectului amintit anterior, nu și-a ascuns scepticismul cu privire la acesta¹. Aceleași idei sunt exprimate, în diferite forme, de către unii autori, precum Voltaire sau Kant.

În doctrină s-a analizat detaliat comparația pe care Montesquieu a realizat-o între Europa și Asia din punct de vedere geografic, al climei, precum și al trăsăturilor de caracter ale locuitorilor; în Europa, aceștia din urmă sunt caracterizați prin spiritul lor de libertate, în comparație cu spiritul de servitute asiatic. Europa pare a fi terenul propice pentru moderație și libertate politică².

Immanuel Kant, în cartea sa, intitulată *Spre pacea eternă*, propune un plan de pace între state. Astfel, reputatul gânditor face referire, într-o primă secțiune preliminară, la o serie de reguli, care asigură pacea perpetuă și pe care le descrie detaliat, ce trebuie respectate de către state, precum:

- „niciun tratat secret de pace nu va fi considerat valabil dacă acesta include, în mod tacit, o chestiune rezervată pentru un viitor război”;
- „niciun stat independent, mare sau mic, nu va intra sub stăpânirea altui stat prin moștenire, schimb, cumpărare sau donație”;
- „armatele permanente vor fi complet desființate în timp”;
- „datoriile naționale nu vor fi contractate în vederea fricțiunilor externe ale statelor”;
- „niciun stat nu va interveni prin forță în constituția sau guvernul altui stat”;
- „niciun stat nu va permite, în timpul războiului, acte de ostilitate, care ar face imposibilă încrederea reciprocă în pacea ulterioară, ca: angajarea de asasini (*percussores*), persoane care să otrăvească (*venefici*), încălcarea capitulării și incitarea la trădare (*perduellio*) în statul opus”.

Într-o altă secțiune, Kant a prezentat amănunțit cele trei „articole definitive” (de fapt, trei puncte principale), ce ar asigura pacea între state:

1. „Constituția civilă a fiecărui stat va fi republicană”;
2. „dreptul națiunilor va fi întemeiat pe o federație de state libere”;
3. „drepturile oamenilor, ca cetățeni ai lumii, vor fi limitate la condițiile ospitalității universale”, explicând, într-o anexă, la ce se referă acestea din urmă³.

Prin urmare, Immanuel Kant a precizat că statele republicane sunt acelea care au guverne reprezentative, în care puterea legislativă este distinctă de cea executivă și s-a pronunțat împotriva unui guvern mondial, ce ar fi înclinat spre tiranie. Totodată, a propus crearea unei uniuni a statelor republicane independente.

În continuarea ideilor expuse mai sus, lucrarea lui Jeremy Bentham, intitulată *Principles of International Law*⁴, este structurată în patru eseuri distincte, dintre care ultimul (Un plan pentru o pace universală și perpetuă – A Plan for an Universal and

¹ D. Frey, La guerre et la paix perpétuelle de l'abbé de Saint-Pierre À Rousseau, Revue des sciences religieuses no. 86/4, 2012, p. 455-473.

² C. Spector, L'esprit de l'Europe: liberté, commerce et empire dans l'Esprit des lois de Montesquieu, în P. Beaurepaire, P. Pourchasse (eds.), Les circulations internationales en Europe: Années 1680 - années 1780, Presses Universitaires de Rennes, 2010, p. 225-235.

³ I. Kant, Perpetual Peace, A Philosophical Essay, First Edition, 1795, edited by G. Allen, Unwin Ltd. Ruskin House, 1903, p. 107-142.

⁴ J. Bentham, The Works of Jeremy Bentham, vol. II of the 1843 Bowring Edition, 1848, p. 535-560 (<https://www.laits.utexas.edu/poltheory/bentham/pil/index.html> – accesat la 30.03.2023).

Perpetual Peace) a propus un mecanism pentru realizarea unei păci eterne. În opinia acestui autor, menținerea unei pacificări între state presupune: elaborarea de tratate generale și perpetue, care să limiteze numărul de trupe din fiecare stat; înființarea unei instanțe comune de judecată, fără putere coercitivă, care să soluționeze diferențele dintre state; renunțarea la toate coloniile. El a sugerat, de asemenea, crearea unui Congres sau a unei Diete, ale cărei lucrări să fie publice și în care fiecare stat să aibă câte doi reprezentanți.

La începutul secolului al XX-lea, ideea unei uniuni de state în spațiul european s-a dezvoltat, din ce în ce mai pregnant, pentru a face față noilor provocări existente la nivel mondial:

- creșterea influenței S.U.A. și manifestarea ei ca o mare putere în lume;
- riscul răspândirii bolșevismului pe vechiul continent.

În acest context, asocierea statelor europene într-o structură supranațională, care să respecte liniile de cooperare anterior enunțate, pentru crearea unui cadru de colaborare echilibrat și eficient pentru menținerea păcii, a fost văzută ca o soluție determinantă, care să dea noi impulsuri Europei pentru dezvoltarea și consolidarea acesteia pe multiple planuri și pentru a deveni, astfel, un actor politic important la nivel global.

Astfel, un moment important, în această direcție de acțiune, l-a reprezentat planul propus de contele Richard von Coudenhove-Kalergi, care, în lucrarea sa din 1923, *Pan-Europa*, propune crearea unei confederații în Europa, o asociere de state libere, sub denumirea de *Statele Unite ale Europei*, așa cum a menționat la prima reuniune a organizației neguvernamentale Uniunea Pan Europeană din 1926, de la Viena. Organizația astfel constituită și-a format comitete naționale în mai multe state europene. Autorul citat a subliniat faptul că „cea mai mare piedică în realizarea Statelor Unite ale Europei este rivalitatea milenară a celor două națiuni cele mai numeroase ale Pan-Europei: Germania și Franța”, precizând și pericolul pe care-l reprezintă Rusia pentru Europa: „istoria pune Europa în fața unei alternative: ori, trecând peste ostilitățile naționale, se va uni într-o federație, ori va cădea victimă cuceririi rusești”. Astfel, el face apel la reconciliere și pace pe continentul european, la toleranță față de minoritățile existente, precum și la crearea unei prime uniuni a cărbunelui și oțelului¹.

Sub influența acestui proiect novator la acea vreme, ministrul francez de externe Aristide Briand a redactat, în 1930, *Memorandumul privind organizarea unui regim de Uniune federală europeană*, care a fost adresat celor 27 de state membre ale Ligii Națiunilor². Motivul pentru care s-a propus constituirea acestei noi asocieri de state s-a referit la „responsabilitatea colectivă în fața pericolului care amenință pacea europeană”. S-a făcut referire și la lipsa de coeziune a forțelor materiale și morale ale Europei, fapt care necesită acțiunea de coordonare între guvernele statelor membre. Pornind de la două principii esențiale ale Ligii Națiunilor (suveranitatea statelor și egalitatea lor în drepturi), această Uniune trebuie să aibă la bază suveranitatea absolută și independența politică deplină a statelor ce o compun, trăsături care caracterizează conceptul de *cooperare politică europeană* menționat în document.

¹ R.N. Coudenhove-Kalergi, *Pan-Europa*, Ed. Pro Europa, Târgu Mureș, 1997, p. 3.

² Le Mémorandum sur l'organisation d'un régime d'union fédérale européenne (<https://www.europarl.europa.eu/100books/file/FR-N-B-0014-Memorandum.pdf> – accesat la 1.06.2023).

Pentru a-și atinge scopurile, se impune ca uniunea propusă să beneficieze de un sistem instituțional, format din:

- Conferința europeană (organ reprezentativ, format din reprezentanții guvernelor statelor membre ale Ligii Națiunilor);
- Comitetul politic permanent (care pune în aplicare acțiunile Conferinței europene și care se ocupă, de asemenea, de studiul problemelor politice, economice, sociale sau de altă natură, ce interesează comunitatea europeană);
- un secretariat, însărcinat cu atribuții administrative.

Pe baza unui plan politic comun al statelor participante la acest proiect de colaborare, se avea în vedere elaborarea, în comun, a politicii economice europene, precum și a politicii vamale pentru fiecare stat. Memorandumul făcea referire și la alte reglementări importante, precum: o apropiere a economiilor din statele europene, prin crearea unei piețe comune; determinarea domeniilor specifice cooperării europene și a metodelor de aplicare a acesteia; modalitățile de colaborare a Uniunii cu alte state terțe.

Toate aceste demersuri prezentate demonstrează că apariția Comunităților Europene nu a avut loc deodată, în urma unei singure întâlniri politice la nivel înalt sau ca urmare a demersurilor unei singure personalități marcante a vieții sociale de la jumătatea secolului trecut. Ideea Europei unite și necesitatea unei strânse colaborări între statele din această zonă a lumii s-a conturat prin numeroase evenimente și situații, care au arătat că europenii ar putea avea un destin comun mai bun decât fiecare dintre ei separat, priviți ca națiuni independente și total autonome.

Mai mult, provocările din lume de după cel de-Al Doilea Război Mondial au impulsionat necesitatea colaborării cât mai strânse a statelor în diferite domenii (economic, social, politic, militar etc.). Această cooperare se exercită, într-un mod semnificativ, nu doar prin acorduri bilaterale dintre state, ci mai ales, în cadrul unor organizații internaționale, cu obiective bine determinate, ce sunt atinse prin punerea în aplicare a unor reglementări juridice adecvate, care cuprind și modalități de constrângere corespunzătoare. În aceste condiții, prin aderarea la asemenea organizații cu caracter de universalitate sau regionale, statele au cedat către acestea o parte din exercițiul unor atribute de suveranitate în anumite domenii de relații sociale. Prin urmare, în cadrul acestei colaborări nu se mai poate vorbi de o suveranitate absolută a statelor, ci de una relativă, limitată. În același timp, pentru a-și atinge cât mai bine interesele, un stat nu poate exista izolat, fiind necesară adeziunea sa la o formă de colaborare, prin intermediul căreia statele își pot exercita influența și manifesta voința mult mai pregnant decât o pot face în mod individual.

Reconstrucția țărilor care au suferit pagube materiale și umane în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial (1939-1945) a impus elaborarea unor norme de conduită în plan internațional (norme de natură politică, monetară, socială și comercială). Aceste reglementări s-au concretizat, din punct de vedere tehnico-juridic, în negocierea și semnarea unor convenții internaționale.

Ca forme de colaborare între state la mijlocul secolului trecut, care și-au demonstrat eficiența în domeniul dreptului internațional public, trebuie menționate, la nivel mondial, în special Organizația Națiunilor Unite, dar și pe plan regional, Organizația europeană de cooperare economică (OECE)¹ – înființată în anul 1948 pentru punerea în aplicare

¹ G. Gornig, I.E. Rusu, *Dreptul Uniunii Europene*, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 158.

a Planului Marshall – înlocuită, în anul 1961, cu Organizația de cooperare și dezvoltare economică (OCDE).

Organizația Națiunilor Unite (ONU) a luat ființă, la data de 24 octombrie 1945, pe baza Cartei ONU, tratat cu caracter de universalitate, semnat în iunie 1945, la San Francisco, de către 51 de state originare, tratat care are ca obiective:

- menținerea păcii și securității internaționale;
- dezvoltarea relațiilor cordiale între națiuni;
- realizarea cooperării internaționale în rezolvarea problemelor internaționale cu caracter economic, social, cultural sau umanitar, în promovarea și încurajarea respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți, fără niciun fel deosebire.

Principiile consacrate de Carta ONU¹ reflectă idealurile înalte ce au constituit fundamentul acestei organizații internaționale (cea mai mare din lume, având astăzi 193 de state membre):

- principiul egalității suverane a tuturor statelor membre;
- îndeplinirea, cu bună-credință, a obligațiilor asumate;
- rezolvarea diferendelor lor internaționale prin mijloace pașnice;
- abținerea de a recurge la amenințarea cu forța sau la folosirea ei fie împotriva integrității teritoriale ori independenței politice a vreunui stat, fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite;
- acordarea ajutorului de către statele membre în orice acțiune întreprinsă de ONU, potrivit acestei Carte și abținerea de a da ajutor vreunui stat împotriva căruia Organizația întreprinde o acțiune preventivă sau de constrângere².

Obligațiile instituite de Cartă au prioritate de aplicare față de toate celelalte îndatoriri asumate de către state prin alte acorduri internaționale.

În domeniul monetar au fost încheiate Acordurile de la Bretton Woods, din anul 1945, prin care s-au înființat Fondul Monetar Internațional (FMI) și Banca internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD), care pun bazele unei noi ordini monetare internaționale.

Pe baza dispozițiilor Cartei ONU s-a înființat, în domeniul militar, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), ce a urmărit atât asigurarea securității statelor membre, cât și menținerea păcii pe plan internațional.

În luna aprilie 1949 a fost semnat Tratatul de la Washington de către douăsprezece state (S.U.A., Canada și alte zece state vest europene), prin care s-a constituit NATO, structură cu caracter internațional eminent militar, dar și politică, așa cum s-a constatat în mod just în literatura juridică³. Scopurile acesteia au vizat apărarea colectivă și securitatea statelor membre, precum și cooperarea privind dezvoltarea valorilor democratice. *Apărarea colectivă* este un concept-cheie consacrat de art. 5 din tratatul enunțat mai sus, care vizează acordarea de asistență mutuală în cazul unei agresiuni armate îndreptate împotriva unui stat membru.

¹ Disponibilă la adresa (http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Carta_Organizatiei_Natiunilor_Unite_ONU.pdf – accesat la 1.06.2023).

² Charte des Nations Unies (version intégrale) (<https://www.un.org/fr/about-us/un-charter/full-text> – accesat la 1.06.2023).

³ S. Sulima, Drept european general, Ed. Universul Juridic, București, 2021, p. 75.